

SVENSKT NÄRINGSLIV

50 miljarder och företag som försvann

- Resultatet av krångliga och
oförutsebara miljötillståndsprocesser

NOVEMBER 2021

Förord

De svenska företagen arbetar idag hårt med att ställa om. Drivkraften att medverka till att Sverige blir ett föregångsland där välfärd, tillväxt och omsorg om miljö och klimat är stor. Effekterna av detta arbete har inte bara syns i hur våra nationella utsläpp sjunkit sedan 1970-talets början. Det har också bidragit till att den globala påverkan kunnat minskas. Idag bidrar svensk export till att trycka undan motsvarande hälften av Sveriges utsläpp utomlands. Potentialen är dessutom enorm.

Men denna omställning kräver att företagen kan investera för att få fram innovationer. Under många år har företagen påtalat att det finns problem. Den svenska utvecklingen bromsas paradoxalt nog av den lagstiftning som borde ha skyndat på utvecklingen. Redan år 2003 konstaterade Miljöbalkskommittén att miljöbalkens regler om miljötillstånd motverkar sitt eget syfte. Trots det har mycket litet hänt.

Under 2021 har fall som Cementa och LKAB väckt stor uppmärksamhet. Krav på åtgärder har framförts från många håll. En återkommande fråga är dock hur stort problemet är. För att få klarhet i det har Lars Jagrén inom ramen för Svenskt Näringslivs projekt Miljötillstånd undersökt hur tidsutdräkter och oförutsebarhet i miljötillståndssystemet påverkar företagen.

Studien är den första i sitt slag och resultatet är nedslående. Många av våra omställningsprojekt riskerar att gå om intet, om inte åtgärder för att förbättra miljötillståndssystemet genomförs.

Nu krävs politiskt ledarskap och konkreta åtgärder. Svenskt Näringsliv vill med denna rapport och rapporten, ”En miljöprövning för omställning och nya möjligheter” bidra till en konstruktiv debatt om hur vi kan förändra reglerna så att vi göra dubbelt så mycket av investeringar och nyanläggningar, på halva tiden jämfört med vad vi vant oss vid.

Stockholm i november 2021

Nicklas Skår
Projektledare

Sammanfattning

Svenskt Näringsliv har genomfört och analyserat en enkät med 985 responderande företag om effekter av byråkrati och oförutsägbarhet i tillståndsprocesserna. Vi ville se helheten, bortom de braskande rubrikerna om Cementa och LKAB. Detta är vad vi fann.

En tredjedel av företagen. Femtio miljarder kronor. Tio procent av omsättningen.

- Vart tredje tillståndspliktigt företag rapporterar att dagens miljöregelverk haft negativa konsekvenser för verksamheten
- I de flesta fall har konsekvenserna för de påverkade företagen inneburit ökade kostnader och förseningar – resurser och tid som istället hade kunnat läggas på att förbättra verksamheten
- Vartannat påverkat företag rapporterar att miljöregelverket har lett till att tilltänkta investeringar antingen inte blev av eller förlagts utomlands
- De företag som påverkats negativt av dagens regelverk uppger en kostnad motsvarande 10% av sin omsättning till följd av förseningar eller kostnadsökningar
- Om enkätsvaren är representativa för all tillståndspliktig verksamhet uppskattas den totala samhällsekonomiska effekten av dagens ineffektiva miljöregelverk uppgå till 50 miljarder kronor
- Sprids denna kostnad ut under tre till fem år, skulle detta innebära en årlig kostnadsökning på ca 10 - 15 mdr. Detta motsvarar lönekostnaden för omkring 15 000 anställda.
- Utöver dessa direkta effekter påverkar dagens regelverk synen på Sverige som investeringsland. Enligt Fraser Institutes jämförande index över attraktionskraft för gruvinvesteringar föll Sverige från en åttonde plats år 2016 till plats 36 år 2020.

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning	3
Innehåll	4
Inledning	5
Våra frågor diskuteras i politiken	6
Om undersökningen	7
Undersökningens resultat	8
En majoritet av de tillfrågade företagen har tillståndspliktig verksamhet	8
Vart tredje tillståndspliktigt företag anger att dagens miljöregelverk inneburit negativa konsekvenser	8
Vartannat berört företag har sett investeringar gå Sverige förbi	9
Långa förseningar	13
Höga kostnader i förhållande till omsättningen	15
Effekter på investeringar och jobb – några grova samhällsekonomiska kalkyler	16
Internationella effekter?	18
Slutsats	18

Inledning

Sverige är mitt uppe i en grön omställning. Näringslivet vill, och förväntas, vara drivande i klimatomställning, effektivisering och elektrifiering. Många av de projekt som behövs för att detta ska bli verklighet innebär anläggning av nya byggnader, vägar, tillverkningsenheter och kraftverk som kräver statliga och kommunala tillstånd.

Som Svenskt Näringsliv tidigare visat är den krångliga och kostsamma miljötillståndsprocessen ett stort tillväxthinder. Den tidsödande processen leder till att viktiga investeringar inte blir av eller försenas kraftigt. Detta slår mot tillväxt, jobb och välbefinnande, men framför allt mot den gröna omställningen. Tillståndsprovning regleras i miljöbalken och är ett viktigt verktyg för att samhället ska kunna kontrollera de verksamheter som påverkar vår omgivning. Redan för 18 år sedan konstaterade Miljöbalkskommittén att det nuvarande systemet inte bara är bristande, utan att det till och med motverkar balkens syfte att verka för en hållbar utveckling¹.

Ett antal tydliga exempel på problemen med dagens system har lyfts i debatten och i media. Däremot har det inte funnits någon större empirisk undersökning av hur företagen faktiskt påverkas. Svenskt Näringsliv har därför under våren 2021 gjort en enkätundersökning inom ramen för vår företagarpanel för att belysa hur allvarliga problemen är och vilka konsekvenser företagen ser att de har. Det är alltså första gången denna typ av undersökning görs. Att inga motsvarande analyser av regelverkets konsekvenser gjorts vare sig i samband med införandet eller därefter visar tydligt på bristen i det svenska utredningsväsendet och regeluppföljningen.

Det är viktigt att understryka att denna undersökning inte handlar om de gröna krav som ställs på näringslivet. Gröna krav, på rätt nivå, har varit till stor samhällsnytta och ger paradoxalt nog i förlängningen inte sällan konkurrensfördelar. Svenska företag och deras varor och tjänster har berättigat gott rykte ute i världen som hållbara och pålitliga. Att leva upp till det ryktet är ofta ett krav från företagets ägare, kunder och anställda. Sverige är och ska vara ett ambitiöst land när det gäller vilka villkor som ska gälla för att rädda miljön. Men utöver dessa gröna krav finns i praktiken också en grå byråkrati. Det är denna gråa byråkrati vi vill beskriva i den här rapporten. Ambitiöst miljö- och klimatarbete blir inte hjälpt av att en tillståndsprocess tagit sex år i stället för tre år, på grund av långsam handläggning, oväntade omtag, formaliadiskussioner och ideliga anstånd för yttranden eller beslut. Miljön räddas inte av ett extra överklagande som inte leder någon vart utan bara fördröjer det slutliga beslutet. Miljön vinner inget på att beslutsprocesser har låg förutsägbarhet.

**MILJÖBALKEN TRÄDDE
I KRAFT 1 JANUARI
1999. DESS SYFTE ÄR
"...ATT FRÄMJA EN
HÅLLBAR UTVECKLING
SOM INNEBÄR
ATT NUVARANDE
OCH KOMMANDE
GENERATIONER
TILLFÖRSÄKRAS EN
HÄLSOSAM OCH GOD
MILJÖ."**

**(FÖRSTA AVD., 1 KAP.,
1 § MILJÖBALKEN)**

¹Miljöbalkskommitténs delbetänkade En effektivare miljöprovning, SOU 2003:124

I denna rapport redovisas undersökningens resultat, tillsammans med vår analys. Alldeles i slutet gör vi en uppskattning av de samhällsekonomiska effekter som rådande regelverk, enligt enkäten, har på jobb och investeringar i Sverige.

Våra frågor diskuteras i politiken

I oktober höll Moderaterna en extra stämma, s.k. arbetsstämma, och där fattades ett flertal beslut om inriktning för politiken kring miljötillstånd. Vi har valt att återge några exempel i en faktaruta nedan. Några veckor senare, och samma helg som vi slutförde redigeringen av denna rapport, valdes Magdalena Andersson till ny partiordförande för Socialdemokraterna. I hennes installationstal gav hon stort fokus, som en av tre prioriterade frågor, till den gröna omställningen och var där mycket positiv till näringslivets vilja och förmåga att bidra – inklusive ett omnämnande av behovet att se över tillståndprocesser. Sveriges två största partier har alltså valt att lyfta just dessa frågor i närtid. För Moderaternas del är det en gedigen samling punkter som lyfts fram, och som skulle göra verklig skillnad. För Socialdemokraternas del konstaterar vi att om det blev politisk verklighet av den attityd som speglas av citaten som vi valt att återge, vore det ett mycket välkommet brott med hittillsvarande regeringspolitik.

Moderaternas stämmobeslut

Här är några av punkterna från moderaternas [stämmobeslut](#)

Moderaterna ska verka för

- att ta fram en strategi för kortare handläggningstider på myndigheter (exempelvis miljötillstånd) (sid. 51 i stämmomaterialet)
- att stärka möjligheten till ändringstillstånd i processer som rör miljöprovning (sid. 54, efter rubrikerna "Förkorta tillståndprocesserna gällande miljötillstånd" och "Ändringstillstånd ska vara huvudregel...")
- att minska antalet verksamheter som kräver individuell provning (sid. 54)
- se över dubbelregleringen med industriutsläppsdirektivet och svensk miljölagstiftning (sid. 55, avser beteckningarna "bästa möjliga teknik" / "bästa tillgängliga teknik" där den senare frasen anses räcka)
- att begränsa prövnings- och överklagandetrymmet i miljöbalken och införa en låg symbolisk avgift för att minska överklaganden till domstolarna (sid. 55)
- att se över möjligheten att hålla nere omfattningen av tillståndsvillkor (sid. 55)
- att skapa en större förutsägbarhet och likformighet i tillståndprocesserna (sid. 56)

Magdalena Andersson på S-kongressen 2021

Här är några citat från Magdalena Anderssons [installationstal](#).

"Vi ska bygga ut fiber och mobiltäckning och öppna nya gruvor. Vi ska se över tillståndprocesser och vidareutbilda arbetskraft. Bygga nya stambanor..."

"Vi ska utveckla den gröna teknik som inte bara skapar jobb åt oss, utan också sänker utsläppen när vi exporterar till andra."

"[Vi ska inte] skänka bort investeringar till andra länder [...] vi ska inte skänka bort framtidens jobb."

Om undersökningen

Undersökningen utgår från en enkät som skickades ut till 2 239 företag som bedriver verksamhet som ofta kräver miljötillstånd. Krav på miljötillstånd omfattar framför allt företag verksamma inom utvinning och industri, anläggningsbyggande, energisektorn, vatten, avfall och återvinning, bensinmackar, samt hamnar och flygplatser.

Den legala definitionen av tillståndsplikt är inte direkt kopplad till den näringsgrensindelning som oftast används i den ekonomiska statistiken och även i Svenskt Näringslivs panel. Av den anledningen begränsades urvalet av företag till att omfatta SNI 05–39 samt 42, dvs gruvor, industri, anläggningsföretag samt företag inom energi-, vatten- och avfallssektorn. Totalt svarade 985 företag på enkäten under april 2021, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 44 procent.

44 procent är en god svarsfrekvens för den här typen av enkäter. Svaren och kommentarerna håller hög kvalitet, det är tydligt att företagen som svarat är insatta och har en utvecklad syn på frågorna som ställs. Svaren håller också ihop över landet, vilket kan tyda på låg bias i bortfallet. Svaren vi fått stämmer slutligen väl överens med den bild vi som experter samlat på oss under årens lopp, vilket gör att vi känner förtroende för resultatet.

Utöver att redovisas på nationell nivå, kan resultaten även redovisas uppdelade på fyra regioner:

- Region Syd: Blekinge, Kalmar, Kronoberg och Skåne
- Region Väst: Värmland, Halland, Västra Götaland och Jönköping
- Region Mitt: Gotland, Stockholm, Södermanland, Uppsala, Västmanland, Örebro och Östergötland
- Region Norr: Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland

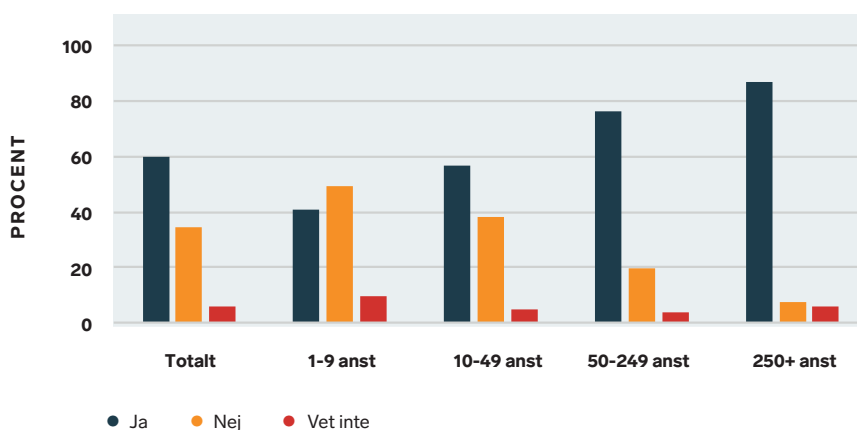
Undersökningens resultat

En majoritet av de tillfrågade företagen har tillståndspliktig verksamhet

Av de tillfrågade företagen är det sammantaget 60 % som anger att de har miljötillståndspliktig verksamhet, 35 % anger att de inte har det och 6 % uppger ”vet ej”. Ju större företaget är, desto högre är andelen vars verksamhet är tillståndspliktig. Bland de största företagen är andelen närmare 90 %. Även bland mikroföretagen är det dock mer än 40 % som anger att de måste ha miljötillstånd. Dessa småföretag har mindre resurser för att hantera de långa handläggningstiderna och komplicerade processerna.

85% AV DE TILLFRÅGADE FÖRETAGEN MED MER ÄN 250 ANSTÄLLDA HAR VERKSAMHET SOM KRÄVER TILLSTÅND

Diagram 1. Har företaget verksamhet som är tillståndspliktig enligt miljöbalken?

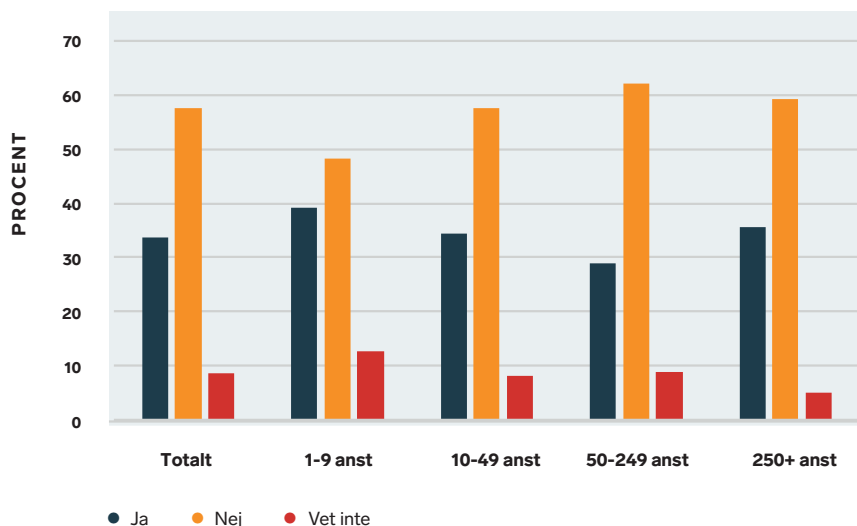

Vart tredje tillståndspliktigt företag anger att dagens miljöregelverk inneburit negativa konsekvenser

För de företag som har tillståndspliktig verksamhet svarade mer än vart tredje att miljöregelverket medfört negativa konsekvenser för företagets verksamhet. Dessa konsekvenser har påverkat investeringar, innovation eller annan typ av utveckling. Andelen påverkade företag är högst för de minsta företagen. Skillnaderna mellan regionerna är i detta avseende relativt små. I Region Syd, Väst och Mitt är andelen omkring en tredjedel, medan den är något högre med 38% i Region Norr.

**DET BEFINTLIGA
MILJÖREGELVERKET
PÅVERKAR 39% AV
TILLSTÅNDSPLIKTIGA
SMÅFÖRETAG NEGATIVT**

Diagram 2. Har miljöregelverket haft negativa konsekvenser för företaget avseende investeringar, utveckling/innovation eller andra verksamhetsförändringar?

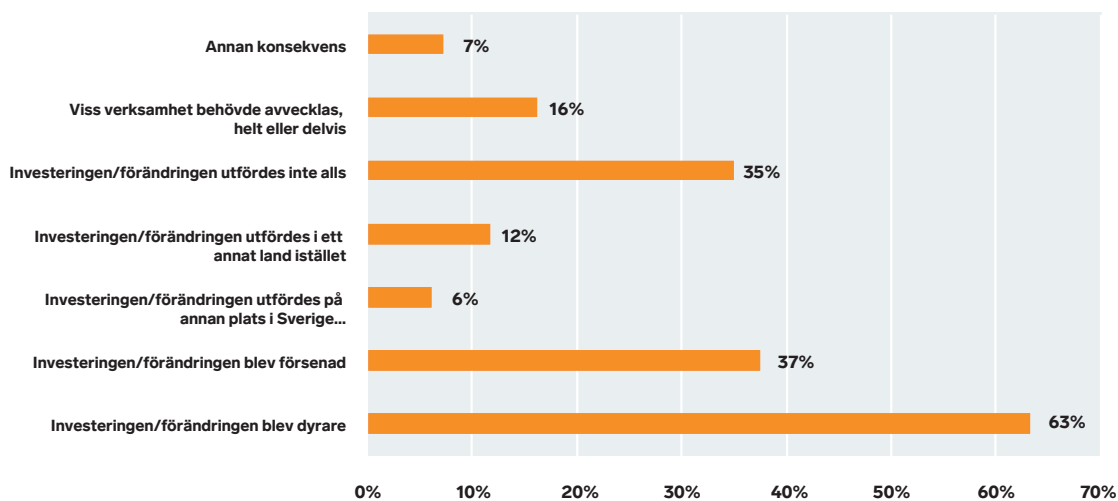
**VART TREDJE BERÖRT
FÖRETAG HAR TVINGATS
AVBRYTA SINA INVESTERINGSPLANER HELT OCH
HÅLLET. VARTANNAT
BERÖRT FÖRETAG HAR
SETT INVESTERINGAR
GÅ SVERIGE FÖRBI.**

Vartannat berört företag har sett investeringar gå Sverige förbi

Den klart största negativa effekten är att investerings- eller utvecklingsprojektet blivit dyrare. Detta kan vara både till följd av kostnaden för en lång tillståndsprocess, men även till följd av icke planerade nya krav på företaget. Av de företag som uppgav negativa konsekvenser angav närmare två tredjedelar att en konsekvens varit kostnadsökningar. Nästan vart fjärde företag angav att det ledde till förseningar. 35 % uppgav att det medförde att investeringen/ förändringen inte alls blev och ytterligare 12 % att investeringen istället skedde i något annat land. Det innebär att nästan vartannat företag av de berörda har sett investeringar gå Sverige förbi. Ytterligare omkring vart sjuende företag angav att en effekt av prövningen blev att viss verksamhet måste avvecklas.

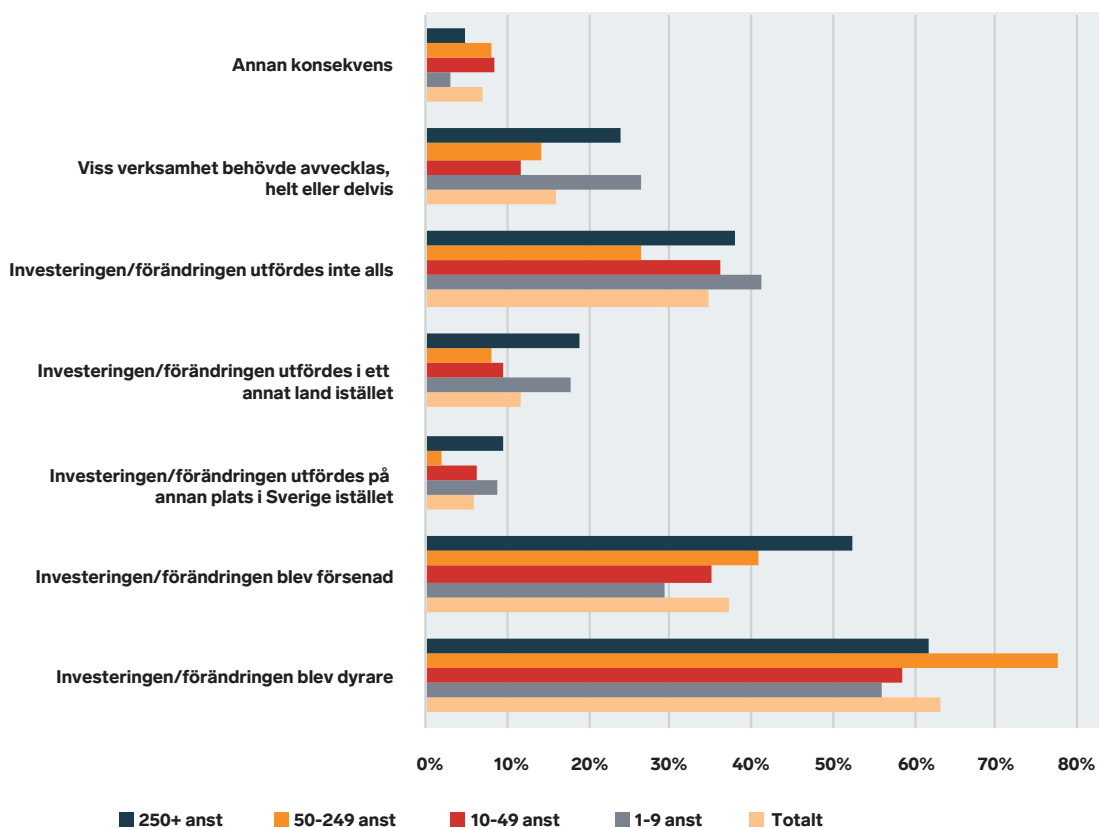
Sammantaget är det därmed över 60 % av de företag som påverkats negativt som angav att en konsekvens blev mindre verksamhet och investeringar i Sverige än vad som annars varit fallet. Detta får självklart negativa effekter på tillväxt, jobb och omställning. I förlängning hotas sysselsättning och skatteinkomster inte bara i de drabbade företagen och sektorerna, utan även hos underleverantörer och andra samverkande företag.

Det är viktigt att skilja på effekterna för företagen respektive för Sverige. Delvis sammanfaller de, framför allt för de små företagen med verksamhet endast i Sverige, medan det för de stora företagen med internationell verksamhet inte behöver ha samma effekt för företagets konkurrenskraft om en investering hamnar i ett annat land. Däremot påverkas Sverige som industriland och som investeringsland entydigt negativt.

Diagram 3. Vilka av nedanstående konsekvenser påverkade ert företag?

Anm: Svar från företag som påverkats negativt

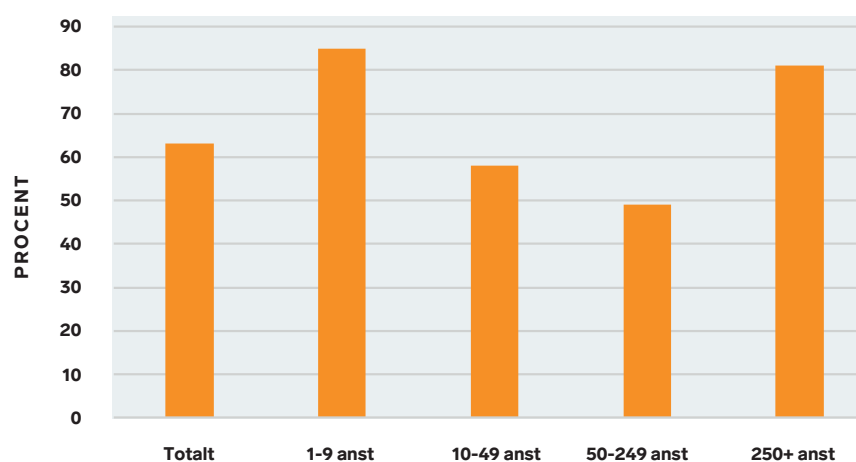
Det finns vissa intressanta skillnader mellan olika företagsstorlekar vad avser vilka effekter företaget drabbas av (figur 4). Förhållandevis fler småföretag (1–9 anställda) redovisar att investeringen/förändringen inte genomfördes alls, medan en större andel storföretag (250+) anger att det blev förseningar, och fler mellanstora företag (50–249) uppger att det blev fördyringar.

FIGUR 4a Vilka av nedanstående konsekvenser påverkade ert företag? Storleksfördelat

I diagram 4b summeras andelen företag i olika storleksklasser som angivit att regelverket lett till att investeringar inte blivit av i Sverige eller att annan verksamhet har behövt läggas ner (staplarna 2, 3 och 4 uppifrån i förra grafen). Där ingår t.ex. situationer då en ”domino-effekt” leder till att ett uteblivet eller försenat tillstånd för en insatsvara medför att nästa steg i processen måste ändras, läggas ned eller söka andra insatsvaror. Som framgår av diagrammet är det främst de minsta och största företagen som påverkats

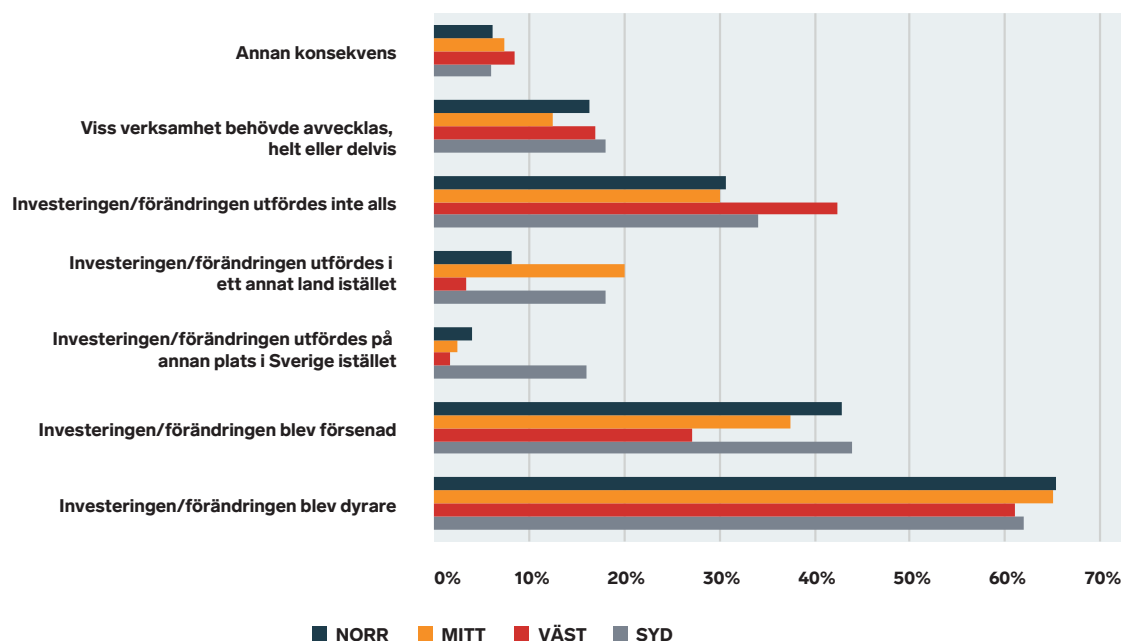
DE STÖRSTA OCH MINSTA FÖRETAGEN RAPPORTERAR I HÖGRE GRAD ÄN MEDELSTORA FÖRETAG ATT INVESTERINGAR INTE BLIR AV I SVERIGE, ELLER ATT ANNAN VERKSAMHET MÅSTE LÄGGAS NED

FIGUR 4b Andel av företagen som anger att investeringar inte blir av i Sverige eller att annan verksamhet måste läggas ned. Storleksfördelat

Uppdelat per region är skillnaderna överlag små, men några intressanta kommentarer kan göras. Det är framför allt Region Väst som skiljer sig i det att färre företag där angav att investeringen blev försenad eller utfördes på annan plats. Istället utfördes inte investeringen alls i högre grad.

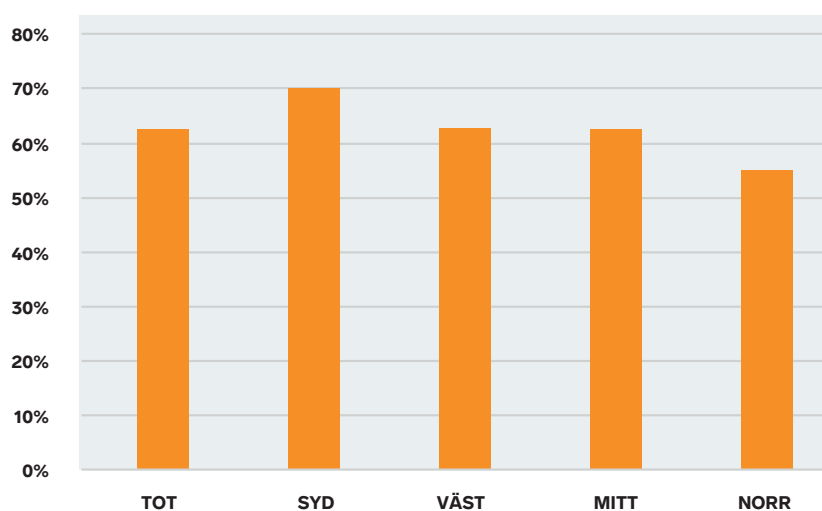
FIGUR 4c Vilka av nedanstående konsekvenser påverkade ert företag? Regionfördelat

Vad gäller andelen företag som anger att investeringar inte blev av i Sverige eller att annan verksamhetsamhet fick läggas ned är skillnaden mellan regionerna små. Andelen är något lägre i Region Norr, och högre i Region Syd, framför allt till följd av att en högre andel företag i syd anger att investeringen lades i ett annat land i Sverige.

**I SÖDRA SVERIGE
LEDER PROBLEMATISKA
TILLSTÅNDSPROCESSER
MER OFTA TILL ATT
INVESTERINGEN LÄGGS
UTOMLANDS**

FIGUR 4d Andel av företagen som anger att investeringar inte blir av i Sverige eller att annan verksamhet måste läggas ned. Storleksfördelat

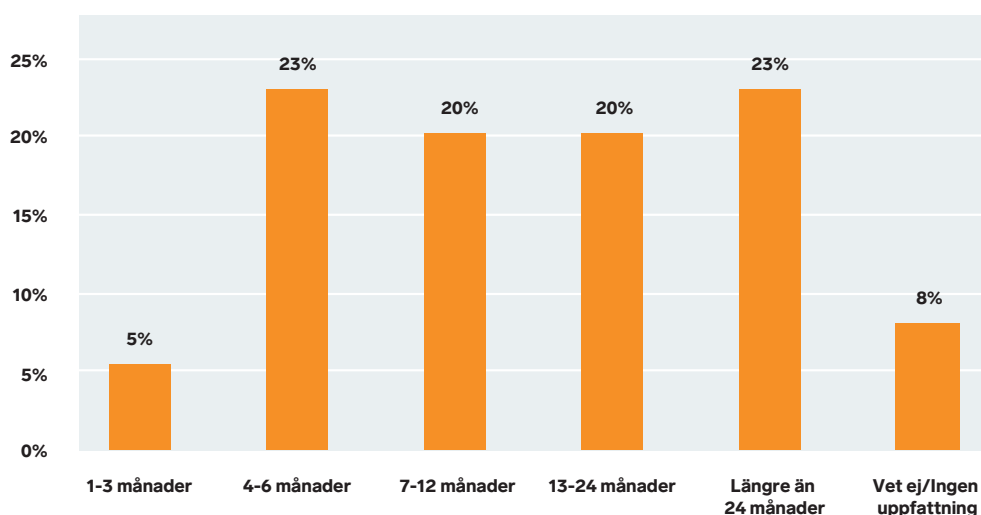
Vad gäller svaret ”annan konsekvens” pekar flera frisvar ut problemet med inkonsekvent och oförutsebar handläggning som påverkat företagets tidiga planering negativt. Andra svar som återkommer i undersökningen är att miljöregelverket har påverkat möjligheten att sälja företaget negativt.

Långa förseningar

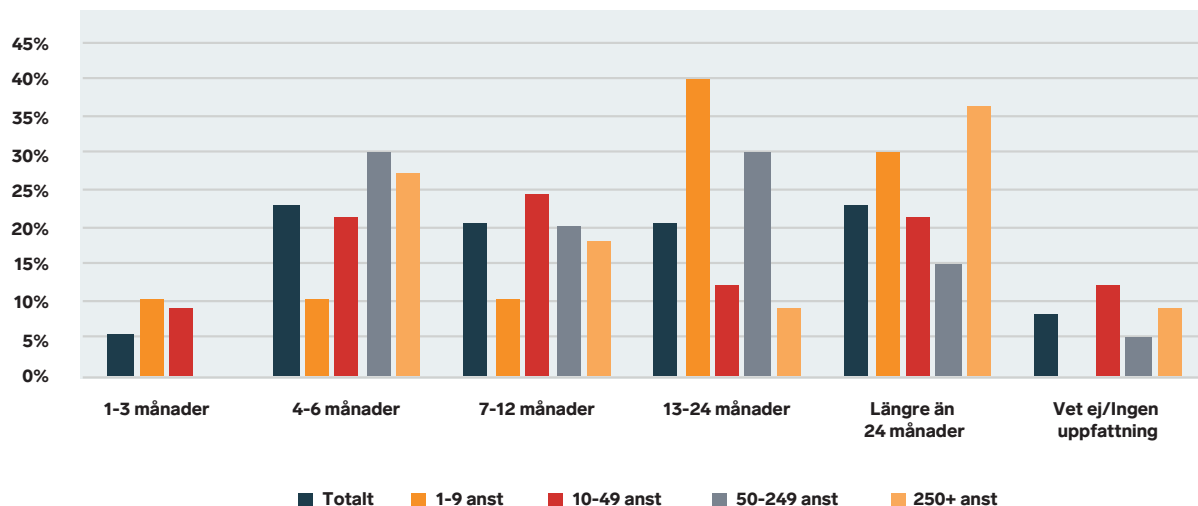
De förseningar som drabbat företagen har överlag varit långa. Få företag uppgav att förseningen varade kortare än tre månader. Av de företag som drabbats av förseningar är det nästan varannan som uppger en försening på minst ett år, och vart fjärde som uppger minst två år. Detta innebär givetvis betydande extra kostnader, men kanske framför allt att den marknadsbedömning som beslutet byggde på hinner bli överspelat och risken att konkurrenter tar marknaden är uppenbar. Skillnaderna i försening mellan olika företagsstorlekar är relativt liten. Två siffror sticker dock ut. För det första den höga andelen småföretag som angav en försening på ett till två år. För det andra den höga andel storföretag som angav en försening på över två år.

Det har i frågorna inte funnits någon absolut definition av ”försening” utan svaren bygger på att detta är företag med vana att hantera tillståndsprocesser, som kan bedöma vad en normal handläggningstid är.

FIGUR 5. Hur länge skulle du uppskatta att investeringen/förändringen blev försenad?

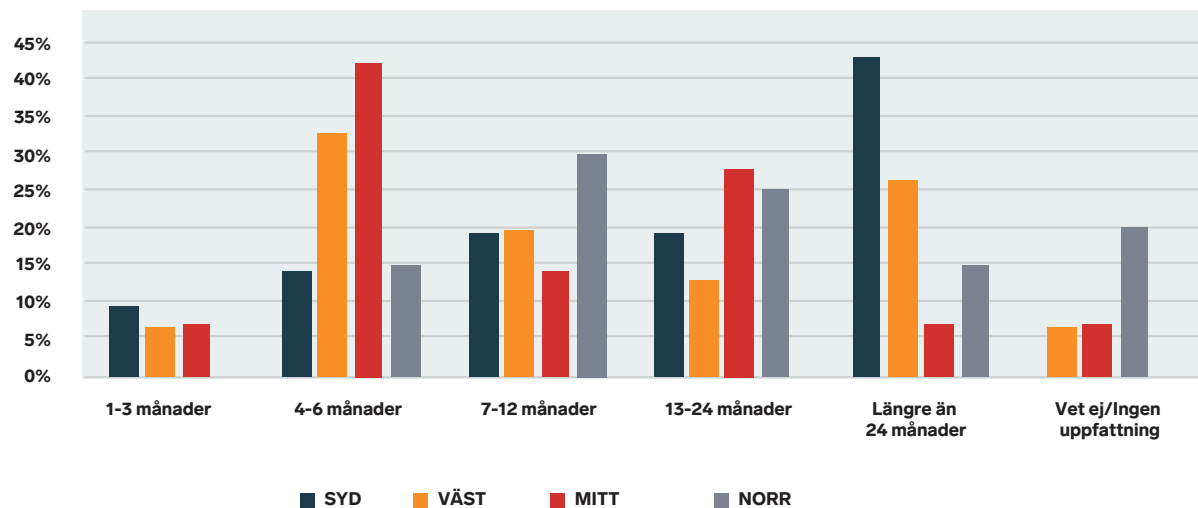

FIGUR 6a. Hur länge skulle du uppskatta att investeringen/förändringen blev försenad?
Storleksfördelad

Uppdelat på region finns betydande skillnader (diagram 6b). Företagen i Region Mitt överlag rapporterade kortare förseningar och de i Region Syd rapporterade längre.

FIGUR 6b. Hur länge skulle du uppskatta att investeringen/förändringen blev försenad?
Regionsfördelad

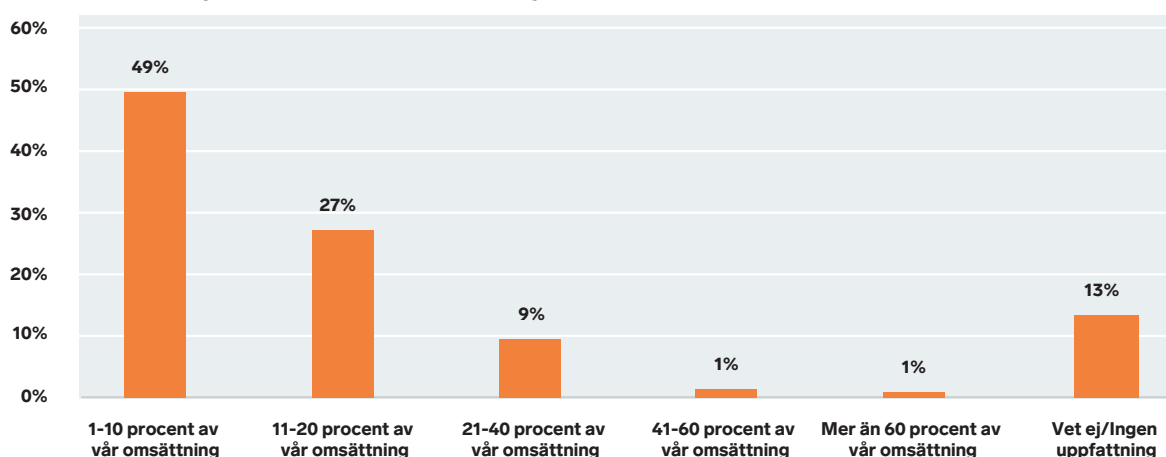

**DE FÖRETAG SOM
PÅVERKATS NEGATIVT
AV DAGENS REGELVERK
HAR FÖRLORAT I
GENOMSnitt 10% AV SIN
OMSÄTTNING TILL FÖLJD
AV FÖRSENINGAR ELLER
KOSTNADSÖKNINGAR**

Höga kostnader i förhållande till omsättningen

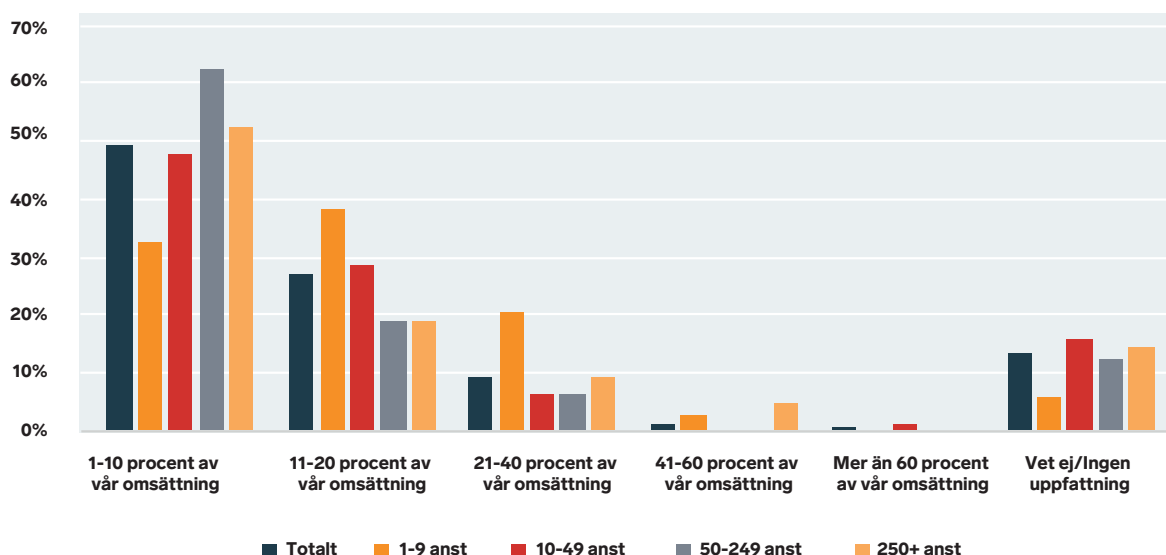
De sammantagna negativa effekterna är betydande. Omkring 40 % av de företag som påverkats anger att kostnadsökningen motsvarar mer än 10 % av företagets omsättning, och drygt 10 % uppger en högre kostnadseffekt än 20% av omsättningen. Omkring hälften av företagen anger en kostnadseffekt på 1–10 %. Den genomsnittliga kostnaden i förhållande till omsättningen är 10 %.

Figur 7. Hur mycket skulle du uppskatta att de negativa konsekvenserna kostade företaget i förhållande till er omsättning?

Även i detta avseende visar svaren att de små företagen drabbas hårdare. Detta stämmer väl överens med andra svar i undersökningen. Möjliga förklaringar är de mindre företagens mindre resurser, och deras typiskt sett större beroende av mer nischade marknader och investeringar. Förseningar och fördröjningar slår därför hårdare. En andra möjlig förklaring är att storföretagen ofta har verksamhet även utomlands, vilket gör att de totala effekterna på omsättningen blir mindre.

Figur8a. Hur mycket skulle du uppskatta att de negativa konsekvenserna kostade företaget i förhållande till er omsättning? Storleksfördelat

Uppdelat per region är skillnaderna små. I samtliga regioner ligger den genomsnittliga kostnadseffekten på 9–10% av omsättningen.

**I SAMTLIGA REGIONER
UPPSKATTAR
FÖRETAGEN SOM
PÅVERKATS NEGATIVT AV
TILLSTÅNDSPROCESSEN
ATT KONSEKVENSERNA
KOSTAR I GENOMSNITT
10% AV FÖRETAGETS
OMSÄTTNING**

Figur 8b. Hur mycket skulle du uppskatta att de negativa konsekvenserna kostade företaget i förhållande till er omsättning? Regionsfördelat

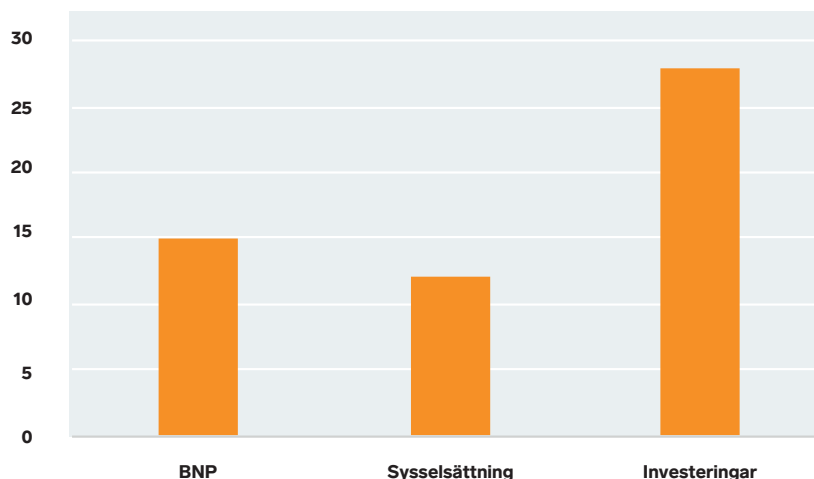
Effekter på investeringar och jobb – några grova samhällsekonomiska kalkyler

De sektorer vi undersökt närmare består, enligt SCB:s näringslivsstatistik som baseras på företagens årsredovisningar, av drygt 60 000 företag med sammantaget omkring 590 000 anställda och ett förädlingsvärde på ca 705 mdr. Deras samlade omsättning är omkring 2560 mdr kronor och bruttoinvesteringarna uppgår till ca 151 mdr kronor (alla siffror gäller 2019).²

Som andel av BNP svarade dessa sektorer för knappt 15 % och som andel av den totala sysselsättningen för ca 12 %. Utifrån nationalräkenskapernas investeringsbegrepp svarar ”miljötillståndssektorn” för omkring 27 % av de totala investeringarna, exklusive bostäder, i ekonomin.

**MILJÖTILLSTÅNDS-
PLIKTIG VERKSAMHET
STOD FÖR 27% AV
SVERIGES TOTALA
INVESTERINGAR 2019**

Figur 9. Miljötillståndspliktiga verksamheters andel av Sveriges BNP, sysselsättning och investeringar

² Enligt NR:s annorlunda definition på bruttoinvesteringar uppgick de i dessa sektorer till ca 265 mdr.

Branschernas betydelse i ekonomin totalt är således mycket betydande, framförallt vad gäller investeringar som i sin tur är grunden för långsiktig konkurrenskraft, jobb och omställning. (Betydelsen av de sektorer där verksamheterna ofta kräver tillstånd är egentligen än större eftersom vi i vår undersökning av statistiska skäl tvingats utesluta en del tillståndspliktiga verksamheter).

Som framgått ovan är det omkring 60 % av företagen i de valda sektorerna som angav att de har en verksamhet som kräver miljötillstånd. Av dessa angav drygt vart tredje företag att de drabbats av negativa konsekvenser. Det innebär att vart femte företag eller var femte omsättningskrona har påverkats negativt, eller uppräknat till nationell nivå att omkring 12 000 företag med en omsättning på ca 510 mdr kronor, och knappt 120 000 anställda drabbats mer eller mindre negativt³.

Enligt enkäten uppgår den totala genomsnittliga kostnadseffekten till i genomsnitt 10 % av företagets omsättning⁴. Detta skulle motsvara en kostnadsökning på 51 mdr SEK⁵. Sannolikt är dock kostnadsökningen utspridd över flera år, inte minst med tanke på de stora förseningarna som företagen redovisar. Gör vi det mer rimliga antagandet att kostnaderna sprids ut under tre till fem år, skulle detta innebära det en årlig kostnadsökning på ca 10 - 15 mdr.

Kostnadsökningen kan jämföras med de årliga investeringarna i företagen som grovt kan beräknas till ca 30 miljarder. Det innebär i sin tur att de drabbade företagens investeringar utan dessa kostnader skulle ha kunnat öka sina årliga investeringar men omkring en tredjedel - allt annat lika. Kostnaderna kan även jämföras med företagets lönekostnader. Den årliga miljöregelverkskostnaden motsvarar då lönekostnaden för omkring 15 000 anställda.

De ovanstående kalkylerna på basis av undersökningens resultat är givetvis osäkra. Osäkerheten gäller för det första hur kostnaderna kan skilja sig mellan sektorer och storleksklasser där vi inte kunnat göra beräkningar på mer detaljerad nivå. För det andra är det osäkert över hur lång tid de kostnadsökningar företagen redovisar i enkäten uppkommer.

Trots dessa osäkerheter indikerar enkäten och annan tillgänglig statistik att:

- Omkring 12 000 företag med totalt 120 000 anställda har påverkats negativt av tillståndsprocessen
- Den totala kostnadsökningen kan skattas till drygt 50 mdr och den årliga kostnadsökningen till 10–15 mdr kronor.
- Om denna kostnad istället använts till investeringar hade dessa kunnat öka med omkring en tredjedel.

³ Vi antar här att undersökningens genomsnitt gäller också på nationell nivå. En finare uppdelning på storleksklasser och delsektorer har inte varit möjlig p.g.a. dels databrister, dels större statistisk osäkerhet när urvalen minskar. Vi antar här att undersökningens genomsnitt gäller också på nationell nivå. En finare uppdelning på storleksklasser och delsektorer har inte varit möjlig p.g.a. dels databrister, dels större statistisk osäkerhet när urvalen minskar.

⁴ $0,56 * 4\% + 0,31 * 14\% + 0,13 * 25\% = 9,83\%$.

⁵ Dvs 10% av en femtedel av den totala omsättningen på 2560 mdr, eftersom, andelen drabbade företag var en femtedel

Internationella effekter?

Vår enkät har av naturliga skäl vänt sig till svenska företag. Men det finns också internationella företag som väljer mellan olika möjliga lokaliseringar för stora miljöinvesteringar. Det har vi saknat möjlighet att undersöka här. Dagens svenska regelverk får ju även effekter för dem som önskar göra investeringar i Sverige. Internationell kännedom om långa och kostsamma processer kan påverka synen på Sverige som investeringsland och kan därför innebära färre utländska investeringar.

En internationell studie som gjorts över en längre tid om olika länders attraktivitet som investeringsland är kanadensiska Fraser Institutes ranking av attraktiva länder för gruvinvesteringar.⁶ Den senaste studien kom i februari 2021 och visar att Sveriges attraktionskraft har fallit dramatiskt sedan 2016. Sverige låg då på åttonde plats men rasade till plats 36 år 2020. I sammanhanget kan framhållas att gruvindustrin exporterade malmer, metall- och mineral till ett värde av 120 miljarder år 2019, 8 procent av Sveriges varuexport. Därtill exporterades gruvteknik för mer än 150 miljarder.

Slutsats

Investeringar i Sverige påverkas klart och mätbart negativt av dagens miljötillståndsprocess. En mer effektiv tillståndsprocess skulle bidra till fler investeringar, mer tillväxt och en högre grad av innovation – både på kort och lång sikt. Den gröna omställning som behöver göras är beroende av företagens investeringsvilja, vilket är anledningen till att förutsättningarna för hållbara investeringar måste optimeras. Vår enkät har inte tagit upp frågor om nivåerna på miljökraven, utan inriktas på att dagens regelverk är oförutsägbart, otydligt, rättsosäkert och långsamt. Tillståndsprocesser som fortsätter att garantera miljöhänsyn på rätt nivå, men med ökad förutsebarhet, tydlighet, rättssäkerhet och hastighet, skulle gynna Sverige som investeringsland och främja en hållbar utveckling. Näringslivet vill bidra till omställningen med gröna investeringar, men hindras av grå byråkrati.

⁶ Fraser Institutes Annual Survey of Mining Companies, 2020.

Denna rapport redovisar resultatet av en enkätundersökning med närmare 1000 responderande företag om effekter av byråkrati och oförutsägbarhet i tillståndsprocesserna.

Avsikten var att få en helhetsbild, bortom de braskande rubrikerna om Cementa och LKAB. Detta är vad vi fann.

- Vart tredje tillståndspliktigt företag rapporterar att dagens miljöregelverk haft negativa konsekvenser för verksamheten.
- Konsekvenserna för de påverkade företagen har medfört ökade kostnader och förseningar – resurser och tid som istället hade kunnat läggas på att förbättra verksamheten.
- Vartannat påverkat företag rapporterar att tilltänkta investeringar antingen inte blev av eller förlagts utomlands.
- Företagen som påverkats negativt uppger att de haft en kostnad motsvarande 10% av sin omsättning till följd av förseningar eller kostnadsökningar.
- Om enkätsvaren är representativa för all tillståndspliktig verksamhet uppskattas den totala samhällsekonomiska effekten av dagens ineffektiva miljöregelverk uppgå till 50 miljarder kronor
- Sprids denna kostnad ut under tre till fem år, skulle detta innebära en årlig kostnadsökning på ca 10 - 15 mdr. Detta motsvarar lönekostnaden för omkring 15 000 anställda.
- Utöver dessa direkta effekter påverkar dagens regelverk synen på Sverige som investeringsland. Enligt Fraser Institutes jämförande index över attraktionskraft för gruvinvesteringar föll Sverige från en åttonde plats år 2016 till plats 36 år 2020.